

# Naujausi lietuviški terminų žodynai

**JOLANTA GAIVENYTĖ-BUTLER**

*Lietuvių kalbos institutas*

2015 m.

**Chemijos enciklopedija** / rengėjai Regina Mudėnienė (grupės vadovė), Sigutė Čižauskaitė, Regina Lazauskienė, Regina Liutkevičienė [i.e. Liudkevičienė], Dalia Ignatjeva, Gintarė Viselgienė; redakcinė taryba: Eimutis Juzeliūnas (pirm.), Zigmuntas Beresnevičius, Jurgis Kadziauskas, Aivaras Kareiva, Vilhelmas Skominas (ats. red.), Povilas Vainilavičius. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2015. – 815, [1] p. – Dalyk. r-klė p. 772–813; sudarė Adomas Karnišauskas. – Tiražas 1000 egz. – ISBN 978-5-420-01753-1.

Pirmą lietuvišką „Chemijos enciklopediją“ sudaro daugiau kaip 3000 straipsnių, kuriuose aprašyti cheminiai elementai ir jų junginiai, cheminės medžiagos, jų savybės, gavimas ir naudojimas, polimerai, svarbesni vaistai ir pesticidai, cheminės reakcijos, įvairūs cheminės kilmės reiškiniai, chemijos šakos, pagrindiniai chemijos dėsniai. Greta sisteminių cheminių junginių pavadinimų, patvirtintų Teorinės ir taikomosios chemijos sąjungos (IUPAC), leidinyje įdėta ir nesisteminių pavadinimų. Sandara abėcėlinė. Aiškinama kai kurių terminų kilmė, įdėti cheminių elementų lotyniški pavadinimai. Pateikta terminų sinonimų. Antraštiniai enciklopedijos žodžiai sukirčiuoti. Gale įdėti priedai „Svarbiausių chemijos darbų chronologija“, „Cheminių elementų atradėjai ir atradimo data“, „Nobelio (chemijos) premijos laureatai 1901–2014“, „Maisto priedai“, „Cheminių elementų elektrinio neigiamumo vertės pagal Paulingą“, „Kai kurių polimerų tarptautinės santrumpos“. Dalykinėje rodyklėje pateikti antraštiniai terminai ir jų sinonimai, taip pat svarbesni terminai, kurie neaiškinami atskirais straipsniais, bet vartojami kitų terminų straipsniuose. Enciklopedijos rėmėjai: Lietuvos mokslo taryba, Fizinių ir technologijos mokslų centro Chemijos institutas, AB „Achema“ ir AB „Orlen Lietuva“.

**Lietuvių-anglų kalbų karo technikos žodynas:** beveik 41 000 terminų ir žodžių / Eugenijus Kisinas; atsakingoji redaktorė Dileta Jatautaitė; recenzavo Dileta Jatautaitė, Elena Stasiulevičiūtė, Palmira Zemlevičiūtė; liet. k. redaktorė Jolanta Budreikienė; angl. k. redaktorė Dileta Jatautaitė; Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija. – Vilnius: Gene-

rolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2015. – 414, [1] p. – Tiražas 120 egz. – ISBN 978-609-8074-39-0.

Verčiamajame žodyne pateikti sausumos pajėgų ginkluotės ir kovos technikos terminai, vartojami Lietuvos ir kitų NATO šalių kariuomenėse. Dalis terminų paimti iš E. Kisino ir kitų autorių anksčiau parengtų lietuviškų karybos žodynų. Greta tokių terminų pateiktos šaltinį nurodančios žodynų santrumpos. Leidinys skirtas anglų kalbos vertėjams ir mokytojams, karinių mokymo įstaigų kariūnams ir klausytojams, krašto apsaugos sistemos karininkams ir seržantams. Žodynas sudarytas labiau remiantis bendraisiais leksikografijos negu terminografijos principais, įdėta būdvardžių, veiksmažodžių. Sandara abėcėlinė lizdinė. Greta antraštinių lietuviškų terminų pateikti angliški atitikmenys, lietuviški ir angliški iliustraciniai pavyzdžiai. Po antraštinio žodžio įdėtos kalbos dalį, karybos sritį ar mokslo šaką nurodančios santrumpos. Netaisyklingi angliški veiksmažodžiai pažymėti viena žvaigždute, prie daugelio nurodyti prielinksniai. Dviem žvaigždutėmis pažymėti istorizmai ir pasenę žodžiai. Prieduose įdėtas netaisyklingai kaitomų anglišių veiksmažodžių sąrašas, istorizmų ir pasenusių žodžių bei žodžių junginių sąrašai. Lietuviški terminai sukirčiuoti. Antraštiniame puslapyje įrašas: „Dovanaju Lietuvos Respublikos krašto apsaugai“. Žodyne įdėta trumpa sudarytojo biografija. Žodyno aproba: „Valstybinė lietuvių kalbos komisija neprieštarauja“.

**Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas** / sudarytojos Birutė Kulnytė, Elvyda Lazauskaitė; tekstų autorės Danutė Aleknienė, Laima Lapėnaitė, Elvyda Lazauskaitė, Skaidrė Urbonienė; terminologas Jonas Klimavičius; redaktorė Marytė Slušinskaitė. – Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2015. – 403, [1] p. – Tiražas 600 egz. – ISBN 978-609-8039-72-6.

Enciklopediniame žodyne pateikiama žinių apie XVIII–XX a. pradžios lietuvių verslus, amatus, transportą, liaudies architektūrą, valstiečių buitį. Po Elvydos Lazauskaitės parašytos pratarinės įdėta Jono Klimavičiaus parengta trumpa etnografijos terminijos ypatybių apžvalga ir terminų atrankos bei pateikimo paaiškinimai. Sandara abėcėlinė. Lietuviški terminai sukirčiuoti. Gale įdėtos sisteminė ir abėcėlinė etnografijos terminų rodyklės. Žodynas gausiai iliustruotas. Leidinys skirtas etnografams, kalbininkams, muziejininkams, mokytojams, kraštotyrininkams ir visiems besidomintiems kultūros istorija ir paveldo išsaugojimu. Žodyno rėmėjai – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos kultūros taryba.

**Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas** / Remigijus Mockevičius. – 3-iasis papild. leid. – Vilnius: Registrų centras, 2015. – 1511, [1] p. – Tiražas 800 egz. – ISBN 978-9955-30-191-2.

Trečiajame žodyno leidime pateikti 11 642 terminai ir jų apibrėžtys ar platesni aiškinimai, surinkti iš 514 įstatymų, galiojusių 2014 m. liepos 17 d. Leidinys skirtas

teisininkams ir visiems besidomintiems teise. Terminai pateikti neredaguoti – tokie, kokie buvo vartojami galiojančioje įstatymo redakcijoje. Prie kiekvieno termino nurodytas šaltinis. Terminų atitikmenų kitomis kalbomis nepateikta. Žodyno sandara abėcėlinė. Lietuviški terminai nekirčiuoti. Rodyklių nėra.

**Lytiškai plintančių infekcijų terminologijos žinynas** / redaktorė Irma Čaplinskienė; Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras. – Kaunas: Vitae Litera, 2015. – 20, [1] p. – Tiražas 500 egz. – ISBN 978-609-454-177-3.

Leidinyje pateikta daugiau kaip 150 terminų, dažniausiai vartojamų kalbant apie lytiškai plintančias infekcijas. Sandara abėcėlinė. Lietuviški terminai nekirčiuoti. Aiškinama kai kurių terminų kilmė, prie kai kurių terminų įdėti angliški atitikmenys. Greta daugumos terminų pateikta apibrėžtis, kartais – platesnis paaiškinimas. Kai kurie terminai neapibrėžti, tik šalia tarptautinio termino pateiktas jo lietuviškas sinonimas.

**Migracijos terminų aiškinamasis žodynas: 3.0 versija** / [Europos migracijos tinklas, Lietuvos nacionalinis informacijos centras]. – [Vilnius]: [Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras], 2015. – 263, [1] p. – Tiražas [120] egz. – ISBN 978-9955-697-34-3.

Europos migracijos tinklo parengtame žodyne aiškinama beveik 400 iš ES dokumentų surinktų migracijos ir prieglobsčio terminų. Tai atnaujintas 2010 m. išleisto migracijos žodyno leidimas. Šalia lietuviško termino pateikti jo atitikmenys 22 iš 24 ES kalbų, apibrėžtis, jos šaltinio nuoroda, pastabos ir informacija apie termino santykį su kitais žodyne teikiama terminais. Lietuviški terminai nekirčiuoti. Vietoj rodyklių žodyno gale įdėti du atskiri turiniai – pagal abėcėlę išdėstyti lietuviški terminai ir pagal lietuviško termino vietą – angliški terminai. Žodyno sandara abėcėlinė, todėl toks turinių pateikimas neturi prasmės – lietuviški terminai lengvai surandami pagal abėcėlę žodyne, o norint surasti anglišką terminą reikia perskaityti visą turinį. Gale įdėtas terminų šaltinių sąrašas. Leidinyje nepateikta duomenų apie lietuviškos versijos rengėjus. Elektroninė žodyno versija prieinama internete Europos migracijos tinklo lietuviškoje svetainėje [www.emn.lt](http://www.emn.lt).

**Traumatologijos ir ortopedijos eponimai: (simptomai ir sindromai)** / Mindia Kasradze, David Kasradze; redaktorė Brigita Pranevičiūtė; Klaipėdos universitetas. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2015. – 150, [1] p. – Tiražas 90 egz. – ISBN 978-9955-18-859-9.

Žodyne pateikta daugiau kaip 700 eponiminių terminų. Tai pirmas tokio pobūdžio medicinos srities leidinys Lietuvoje. Sandara abėcėlinė. Prie adaptuoto lietuviško pavadinimo skliaustuose įdėtas lotyniškas pavadinimas, pateikta duomenų apie as-

menį, kurio vardu pavadintas simptomas ar sindromas (vardas ir pavardė originalo kalba, gimimo ir mirties datos, tautybė ir specializacija), trumpas simptomo ar sindromo aprašymas ir pirmą kartą jį aprašiusio asmens pavardė bei aprašymo data. Prie daugelio sindromų pavadinimų pateikta jų lotyniškų sinonimų (prie kai kurių net po keletą). Kai kurios pavardės adaptuotos netiksliai.

### **Vabzdžių grupių apžvalga ir siūlymai dėl terminijos vartosenos =**

A review of insect groups with proposals on Lithuanian terminology: 1 dalis: Archaeognatha – Hemiptera, Heteroptera / Jonas Rimantas Stonis, Virginijus Sruoga, Arūnas Diškus, Andrius Remeikis, Albina Aukšoriūtė, Jolita Žvirionienė; redagavo Irutė Raišutienė; Lietuvos edukologijos universitetas, Baltijos-Amerikos biotaksonomijos institutas. – Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2015. – 320 p. – Tiražas 150 egz. – ISBN 978-609-471-041-4.

Pirmoje leidinio dalyje išsamiai aprašyti aštuoniolikai būrių priklausantys vabzdžiai, pradedant pirmažandžiais (Archaeognatha) ir baigiant straubliuočiais (Hemiptera). Pirmiausia apibūdinamas būrys, po to jam priklausančios šeimos ir rūšys. Šalia lietuviškų būrių, šeimų ir joms priklausančių vabzdžių pavadinimų pateikti jų lotyniški ir angliški atitikmenys, įdėta sinonimų. Pavadinimai sukirčiuoti. Leidinys gausiai iliustruotas. Didelę knygos dalį sudaro entomologijos terminų žodynas. Jo pradžioje įdėtas santrumpų ir lotyniškų terminų bei posakių sąrašas. Žodyno sandara abėcėlinė. Greta lietuviško termino pateikta apibrėžtis (dažnai ir šiek tiek platesnis paaiškinimas) bei angliškas atitikmuo. Lietuviški terminai sukirčiuoti. Po žodyno pateikta augalais mintančių vabzdžių mitybos rūšių ir organizmų ekologinių grupių pagal mitybos pobūdį schema. Knygos gale įdėta būrių, šeimų ir rūšių lotyniškų vardų bei jų lietuviškų atitikmenų rodyklė. Įvade pateikta bendro entomologų ir terminologų darbo kuriant ir tvarkant lietuviškus vabzdžių pavadinimus ir entomologijos terminus apžvalga. Leidinys skirtas universitetinių biologijos ir ekologijos bei gamtamokslinio ugdymo studijų programų studentams, gamtosaugos, miškininkystės ir žemės ūkio institucijų darbuotojams, gamtos ir biologijos mokytojams, gamtos būrelių vadovams. Knyga laisvai prieinama internete per Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos eLABa svetainę.

Gauta 2016-11-25

Jolanta Gaivenytė-Butler  
Lietuvių kalbos institutas  
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius  
E. paštas [jolanta.gaivenyte@lki.lt](mailto:jolanta.gaivenyte@lki.lt)